

Recenzió dr. Kovács Gyula *A nyomozás nehézségei, avagy nincs új a nap alatt* című művéről

ÖVEGES Kristóf,¹ SALLAI János²

Napjainkban mindig nagy örömet jelent egy új rendészettörténeti vonatkozású könyv megjelenése, még akkor is, ha ez a könyv egy kiváló rendészeti tudós korábbi művének feldolgozása. A magyar rendészet történetében műveivel előkelő helyet foglal el Rédey Miklós.

A 19. század utáni magyar jogtörténetben ritkán találkozunk olyan alapvető társadalmi viszonyokat meghatározó jogszabályokkal, amelyek több mint 50 évig hatályban vannak. Különösen ritka, amikor az adott törvény két világháborút is megél, és két gyökeresen eltérő társadalmi és politikai rendszeren is átível. A mai büntetőeljárás-jogi kódexünk ősenek tekinthető, a bünvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvény (Bvp.) 1900. január 1-jétől 1951. december 31-ig, azaz összesen 51 évig volt hatályban. Az ezt követő bő 60 évben összesen négy eljárásjogi törvény és egy törvényerejű rendelet szabályozta a hazai büntetőeljárás szabályait. A magyar jogfejlődés szempontjából kijelenthető, hogy a modern kori rendészet létrejöttének jelentős állomása, a Belügyminisztérium megalakítása az 1848. évi III. és az 1867. évi VII. törvénycikk alapján történt.³ Ebbe a sorba illik bele a büntetőeljárás szabályok kodifikálása is.

A Belügyminisztérium létrehozását követően ekkor már a rendőrség államosításának szükségessége is többször felmerül, amelyet a jelen mű alapját képező szerző is határozotlan képvisel. A századelőn még nem beszélhetünk egységes rendőrségről sem. Ekkor a rendőrség mint szervezet kétféle lehet, aszerint, amint az állam a rendészeti feladatokat: a) a saját közegei által vagy átruházott alakban b) a törvényhatóságok közegei által oldja meg.⁴ A kiegyezést követő békés jogfejlődés időszakában a jogásztársadalom és köztük Rédey Miklós jogász és rendőrtisztviselő is lázasan dolgozik a büntetőeljárás-jog és rendészeti munka alapjainak megteremtése érdekében.

¹ Rendőr ezredes, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészetelméleti és -történeti Tanszék, e-mail: oveges.kristof@uni-nke.hu

² PhD, rendőr ezredes, egyetemi tanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészetelméleti és -történeti Tanszék; vezetőhelyettes, Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: sallai.janos@uni-nke.hu

³ SALLAI 2018: 108.

⁴ RÉDEY-LÁKY 1909: 947.

A nyomozás nehézségei, avagy nincs új a nap alatt című újonnan megjelent könyv egy bővített és szerkesztett változata Rédey Miklós (1868–1931) *A nyomozási eljárás nehézségei* címen 1901-ben megjelent kiadványának. A szerző az eredeti szöveg megtartása mellett a kiadás óta eltelt időszak jogtörténeti változásainak tükrében elemzi a büntetőeljárás-jogi szabályok változását, fejlődését egészen napjainkig.

A könyv Dr. Kovács Gyula szerző tollából a hazai büntetőeljárás-jog egyik jogtörténeti alapijáról, az 1896. évi XXXIII. törvénycikk gyakorlati tapasztalatairól írott Rédey-mű szövegének megtartása mellett ad részletes elemzést jogtörténeti, kriminalisztikai és gyakorlati oldalról, összehasonlítva az akkori joganyagot a jelenleg hatályos rendelkezésekkel. Különös gonddal szemlélve a nyomozás részletszabályait. A nyomozás fő célja a századfordulón megfogalmazott formában: kipuhatolni és megállapítani, hogy követtek-e el büntetendő cselekményt vagy sem.⁵

A 160 oldalas, 355 lábjegyzetet tartalmazó, puha kötésű könyv 17 fő fejezete jól felépített – az alfejezetek logikus sorrendje között könnyen eligazodik az olvasó. A borítón a Kőbányai Rendőrkapitányság egykori épülete látható. Az eredeti mű fejezeti sorrendjén a szerző nem változtatott, csupán további fejezetekkel bővítette Rédey Miklós munkáját.

Rédey az eredeti könyvet (*A nyomozási eljárás nehézségei*) 1901-ben, vagyis a bűnvádi perrendtartás (1896. évi XXXIII. törvénycikk, továbbiakban Bvp.) hatálybalépése után mindössze 1 esztendővel írta. Rédey a műben az új eljárásjogi szabályokat vizsgálja a gyakorlat oldaláról, és a könyv hasábjain számos negatív kritikát fogalmaz meg. A könyvet átható álláspontja szerint a törvény elhamarkodottan bevezetett, a rendőri állományra irreális terhet rak – meglátása szerint a századelőn a korrekt és hatékony jogalkalmazás feltételei még nem állottak fenn. Rédey mindezt 1901-ben, mint kapitányi rangban szolgáló főkapitányi titkár fogalmazza meg.

Dr. Kovács Gyula legújabb könyvében az 1901-es megállapításokon indulva jogtörténeti és rendszertörténeti utazásra hívja az olvasót. Egyrészt összehasonlítja a 2024-ben hatályos eljárásjogi szabályokat a Bvp. rendelkezéseivel, másrészt példálózó jelleggel folyamatosan jogtörténeti szempontból is fontos és érdekes megállapításokat tesz.

Az eredetileg 9 fejezetből álló könyv az átdolgozást követően 17 fejezetre bővült. Külön új fejezetet szentel a mű többek között a Detektívtestületnek és vezetőjének, Báró Splényi Ödön detektívfőnöknek – megemlékezve a 20. század elejének bűnügyi rendőri sikereiről és nehézségeiről. Külön fejezetben kapunk részletes pályaképet Rédey Miklósról, akit nemcsak mint rendőrtisztet, rendőri vezetőt ismerhetünk meg – Rédey emellett jogász, közéleti szereplő, író, filatelista, helytörténész, a kor igazi sokoldalú értelmiségi alakja.

A könyv rendhagyó jellegű, mivel egy több mint 120 éve megjelent, ma már jogtörténeti csemegének mondható mű 21. századi szemmel történő bemutatását tűzi a zászlajára. Teszi mindezt egy több évtizedes bűnügyi rendőri tapasztalattal rendelkező jogász, egyetemi oktató és nyugállományú rendőr alezredes szemüvegén keresztül.

A könyvet író és szerkesztő Kovács Gyula ny. r. alezredes szakvizsgázott jogász, gazdasági büntetőjogi szakjogász, kriminalista (okleveles bűnügyi tiszt), képzési szakértő. Nyugállományba vonuláskor az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) Bűnügyi Főigazgatóságán szolgált osztályvezető-helyettesi beosztásban.

⁵ RÉDEY-LAKY 1903: 364.

A könyv a szerző pályatársainak, kollégáinak ajánlóival kezdődik. Ezt követően az előszót olvashatjuk, amelyben dr. Kovács Gyula bemutatja Rédey Miklóst és az 1901-ben kiadott *A nyomozás nehézségei* címet viselő könyvét. A szerző beavatja az olvasót az írás keletkezésének körülményeibe is a tőle megszokott személyes és egyéni stílusban.

A mű második fejezete teljesen új – itt a Bvp. kodifikálásának és hatálybalépésének (1900. január 1.) körülményeiről kapunk képet. A szerző összefoglalást ad a törvény szerkezeti felépítéséről, valamint a témához kapcsolódva megismerhetjük a századforduló ikonikus bűnüldöző szervét a Detektívtestületet és vezetőjét, Splényi Ödön (1842–1909) rendőrtanácsost.

A könyv harmadik fejezete kezdi el az eredeti mű anyagának feldolgozását. Bepillantást nyerhetünk a Bvp. hatálybalépése előtti szakmai vitákba, mind a jogtudósok, mind pedig a kor rendőri vezetőinek oldaláról. Megállapíthatjuk, hogy a szakma meglehetősen fenntartásokkal, kritikusan tekintett a Bvp. bevezetése elé annak ellenére, hogy a korábbi nem egységes szabályozás egyáltalán nem volt korszerűnek és haladónak tekinthető.

A negyedik fejezet – követve az alaplí sorrendjét – a nyomozás tárgyával és jellegével foglalkozik. A szerző bemutatja a nyomozás elrendelésének fő szabályait a Bvp. és a hatályos Be. szabályainak összevetésével. Mi a nyomozás feladata, mi a vizsgálati szak szerepe – hogyan oszlik meg a feladat a nyomozó és ügyészi szervezet között? A szerző világosan rámutat arra, hogy ezen elhatárolási kérdések fontossága mit sem csökkent több mint egy évszázad elteltével sem.

Az ötödik fejezet a nyomozó hatóságok 19. század eleji sajátos rendszerét mutatja be az olvasónak, a szerző összehasonlító elemzésével, kiegészítéseivel. A rendőri szervek leterheltsége, az úgynevezett „ügyteher” már akkor is nehéz feladatok elé állította a bűnüldözés szakembereit. Itt a szerző személyes rendőri vezetői tapasztalatait is leírja – mint a BRFK XI. kerületi Rendőrkapitányság egykori bűnüldözési, illetve vizsgálati osztályvezetője. Az 1995-ös állapotok még sokban hasonlítanak a mai viszonyokra. A címre utalva, itt sincs új a nap alatt: a nyomozók, vizsgálók, előadók le-, illetve túlterheltségi problémája már a 20. század elején is foglalkoztatta a szakembereket. A fejezetben ügyforgalmi adatok is szerepelnek, amelyek a bűnügyi ügyfeldolgozás volumenét is bemutatják – ehhez kapcsolódóan a rendelkezésre álló apparátus mennyiségének és minőségének jellemzőibe is betekintést nyerhetünk.

A hatodik fejezet a francia nyelvű *Police judiciaire* címet viseli. A fejezetben az igazságszolgáltatás rendőrség felállításának szükségességét mérlegeli a mű szerzője. Azt a ma is fontos rendészeti- és jogelméleti kérdést járja körül, hogy a nyomozás, illetve a bűnüldözés egy jogász, illetve ügyészi tevékenység vagy alapvetően rendőri (közrendőri). Egyértelműen az utóbbi mellett érvel, logikus érvrendszer felvonultatása mellett. Ezt követi dr. Kovács Gyula a mai szabályozást bemutató kiegészítése.

A *További előfeltételek* című következő fejezetben az egységes bűnügyi nyilvántartás bevezetésének igényét fogalmazza meg Rédey Miklós. A prófétai jóváindulás később gyorsan valósággá is vált. A daktiloszkópia megjelenése hazánkban is forradalmasította a bűnüldözést, és megnyitotta az utat a személyazonosítás egyre professzionálisabb kriminalisztikai módszereihez. A fejezetben dr. Kovács Gyula ismét megteszi az összehasonlítást, amelyből jól kirajzolódik a bő egy évszázados fejlődés.

A könyv nyolcadik fejezete a *Túlhalmozás a nyomozásban* címet viseli, tartalmában a nyomozás elrendelésének nyomozó hatósági vagy ügyészégi lehetőségét veszi górcső alá, illetve érinti a ma is sokszor előkerülő túlbizonyítás kérdését.

A kilencedik fejezet – követve az eljárásjogi logikát és sorrendet – a kényszerintézkedések és a bizonyítási eszközök, illetve cselekmények múlt század eleji törvényi szabályaiba avatja be az olvasót a Bvp. ide vonatkozó rendelkezéseinek ismertetésével. Az eredeti szöveg mellett is megtaláljuk dr. Kovács Gyula összehasonlító és értelmező sorait.

A tizedik fejezet a letartóztatásról mint kényszerintézkedésről szól. Rédey kiáll amellett, hogy az előzetes letartóztatás nem egy előrehozott büntetés, és nem az a célja, hogy könnyítse a nyomozást. Ezzel a haladó jogelvek mellett teszi le a voksát, szembe menve a még ma is széles körben ismert eredményességcentrikus, támadó jellegű bűnüldözési vélekedéssel. Nyíltan hirdeti, hogy álláspontja szerint elegendő jogi feltétele van az előzetes letartóztatásnak, nem szükséges a lehetőséget adó törvényi szabályozás bővítése. Dr. Kovács Gyula a szabályok elemzése kapcsán ismerteti az úgynevezett „Papacosta” ügyet, amely a kor egyik legjelentősebb vagyon elleni (kasszaűró) bűncselekmény-sorozata volt. A fejezet második részében a ma hatályos Be. szabályai tükrében elemzi a különbségeket a könyv.

A tizenegyedik, az utolsó Rédey-fejezet (az eredeti műben ez a kilencedik és egyben utolsó) az ügykezelési nehézségeket ismerteti röviden.

Az ezt követő fejezetek már nem a Rédey-könyv által kijelölt mezsgyén íródtak. A tizenkettedik fejezet rendszerbe foglalja 1900-tól a hazánkban hatályos büntetőeljárás-jogi szabályokat, röviden áttekintve azok időbeli hatályait és szövegük változásait. A tizenharmadik fejezet summázza a korábban tett megállapításokat, és megállapítja: Nincs új a nap alatt!

Az utolsó érdemi fejezetben végül Rédey Miklós életével és munkásságával ismerkedhet meg részletekbe menően az érdeklődő olvasó.

A szerző nagyon jól választott, amikor Rédey művét levette a polcra. Egyrészt megmutatta több mint 100 év távlatából Rédey szakmai tehetségét, másrészt összehasonlítva a mai helyzettel igazolta, hogy azért, mert valamit régen találtak ki, és régóta alkalmaztak, nem biztos, hogy rossz, sőt nagyon sok esetben ma is helytálló lehet.

A könyv az eredeti mű felépítését követve, azt továbbgondolva és kiegészítve ismerteti a két vizsgált időszak büntetőeljárás-jogi szabályrendszerét. Dr. Kovács Gyula gondolatai a ma élő rendészeti szakember szemszögéből engedik láttatni a múlt század elejének kriminalisztikai és eljárásjogi nehézségeit és ellentmondásait.

Az érthető nyelvezet és a történelmi kontextus könnyen befogadhatóvá és feldolgozhatóvá teszi a művet. A könyvben felvetett kérdések és megállapítások Az egyetemi hallgatók, a rendészeti szakemberek, jogászok és a téma iránt érdeklődő közönség számára is jelentős szellemi muníciót nyújthatnak, és a könyv ezzel nemcsak tudományos szakirodalom, hanem szórakoztató olvasmány is a jogtörténet iránt érdeklődők számára.

Felhasznált irodalom

- RÉDEY Miklós – LAKY Imre szerk. (1903): *Rendőrségi Lexicon*. Budapest: Stephaneum.
- RÉDEY Miklós – LAKY Imre (1909): *Közzrendészeti és büntetőjogi tudnivalók betűrendes kézikönyve*. Budapest: Pátria Rt.
- SALLAI János (2018): Réde(i)y (Rohrbacher) Miklós rendőrtudós élete, munkássága. In FINSZTER Géza – KORINEK László – VÉGH Zsuzsanna (szerk.): *Ünnepi kötet a 70 éves Dános Valér tiszteletére*. Budapest: Belügyminisztérium, 107–114.